

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی شهید اشرفی اصفهانی
شهید اشرفی اصفهانی

وزارت علوم تحقیقات و فناوری مؤسسه می آموزش عالی شهید اشرفی اصفهانی گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه می کارشناسی ارشد (M.A.)

گرایش حقوق جزا و جرم شناسی

موضوع

بررسی فقهی - حقوقی جرم اهانت به مقدسات

اسلام با نگرش بر قانون ۱۳۹۲

استاد راهنما

دکتر محمد رضا شادمانفر

استاد مشاور

دکتر سید مهدی نقوی

نگارش

علیرضا طبیبی جبلی

شهریور ۱۳۹۲

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی شهید اشرفی اصفهانی
شهید اشرفی اصفهانی

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

مؤسسه ی آموزش عالی شهید اشرفی اصفهانی

گروه حقوق

گرایش حقوق جزا و جرم شناسی

تاییدیه برای اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای علیرضا طبیبی تحت عنوان

بررسی فقهی - حقوقی جرم اهانت به مقدسات اسلام با نگرش بر

قانون ۱۳۹۲

را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند

امضا	رتبه	نام و نام خانوادگی	اعضای هیأت داوران
	استادیار	دکتر محمدرضا شادمهر	استاد رهنما
	استادیار	دکتر سیدمهدی نقوی	استاد مشاور
	استادیار	دکتر صابر پورعجم	استاد داور
	استادیار	دکتر راضیه قاسمی	استاد داور
	استادیار	دکتر محمدرضا شادمهر	مدیر گروه

تقدم به:

روح پاک پدرم که عالمانه به من آموخت تا چگونه در عرصه زندگی،

ایستادگی را تجربه نمایم

و به مادرم، دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه

رنج و وجودش برایم همه مهر

باسپاس فراوان از لطف خدای مهربان.

باشکر از دو استاد بزرگوارم که شایسته می‌هنر نوع سپاس، تجلیل و تکریم اند؛

جناب آقای دکتر محمد رضا شادمانفر؛ استاد راهنمای ارجمند که با ایجاد عشق به

نوشتن، صبورانه، با ارایه می‌رهنمودها، انتقادها و پیشنهادهاشان، در تمامی

مراحل اجرای پایان نامه مرا حمایت و تشویق نمودند و جناب آقای دکتر

سید مهدی نقوی؛ استاد مشاور محترم که با نظرهای اصلاحی ارزنده می‌خود،

ضمن دلگرمی بنده، موجب تکمیل این اثر شدند.

از استادان محترمی که در طول دوران تحصیلی ام در دوره‌ی کارشناسی

ارشد، جهت آموزش و ارتقای علمی بنده، زحمت کشیده‌اند سپاسگزارم.

چکیده

در دین مبین اسلام، مقدسات دینی مورد حمایت قرار گرفته و توهین به آن از جرایم مهم به شماره می رود حتی از دیدگاه بسیاری از فقهاء شیعه، توهین به سایر پیامبران الهی نیز جرم محسوب می شود. امروزه شاهد هجمه ی گسترده، در جهت حمله به مقدسات اسلام و پیامبر عظیم الشان اسلام (ص) می باشیم، که در کشورهای متمدن اروپایی به بهانه ی دموکراسی و آزادی، هیچگونه عکس العملی، نسبت به این موضوع نشان نداده اند. با توجه به اینکه اهانت، مصادیق و اشکال مختلف زیادی داشته و ممکن است، سخن و عملی به نظر برخی، اهانت محسوب و به نظر عده ای دیگر اهانت نباشد، لذا در این پایان نامه، ابتدا با تعاریف و مصادیق اهانت به مقدسات آشنا شده و شرایط تحقق اهانت بررسی گردیده است. از طرفی با عنایت به اینکه قانون مجازات کشور ما برگرفته از شرع می باشد این موضوع، در فقه شیعه بررسی و جنبه های مختلف آن به رشته تحریر در آمده است. همچنین موضوع اهانت به مقدسات، در مذاهب اهل سنت نیز بررسی و جمع بندی گردیده که با مقایسه کوتاه، در کلیات مسأله، می بینیم که نظرات فقهای شیعه و اهل سنت، در این موضوع به یکدیگر بسیار نزدیک است. از سوی دیگر، با عنایت به اصل قانونی بودن جرایم و مجازات ها در حقوق موضوعه ایران، بحث توهین به مقدسات، عناصر تشکیل دهنده جرم و همچنین مجازات تعیین شده در قانون مجازات اسلامی و قانون مطبوعات، بررسی گردیده است. هدف از این پایان نامه که به روش توصیفی تحلیلی انجام می پذیرد شناسایی مفهوم جرم اهانت به مقدسات و بررسی جایگاه آن در فقه شیعه و اهل سنت و نیز بررسی جایگاه آن در قوانین ایران و در این راستا به برخی چالش ها و خلاء های قانونی این قوانین اشاره گردیده است. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ سب النبی را به عنوان جرمی مستقل جرم انگاری کرده و بسیاری از مشکلاتی که در ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ (قانون تعزیرات) وجود داشت را رفع گرداند، ولی با این حال همچنان این خلاء در مورد مشخص نشدن سایر مقدسات از جمله بزرگان دینی و مراجع تقلید وجود دارد. در پایان برای بیرون رفت از وضعیت فعلی و لزوم تبیین، تصریح و تکمیل این مبحث مهم در قوانین کشور، تعدادی پیشنهاد، ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی: فقه، قانون، جرم، اهانت به مقدسات، اسلام

فهرست مطالب

مقدمه	۱
۱) تعریف مسأله	۱
۲) سابقه و پیشینه تحقیق	۳
۳) ضرورت انجام تحقیق	۴
۴) بیان سؤال‌های تحقیق	۵
۵) فرضیه‌ها	۵
۶) هدف‌ها و کاربردهای مورد انتظار از انجام تحقیق	۵
۷) روش پژوهش	۶
۸) ساماندهی تحقیق	۶
فصل اول: کلیات	۷
بخش اول: تاریخچه حمایت کیفری از مقدسات	۷
مبحث اول: قانون حمورابی (سنگ نبشته حمورابی)	۹
مبحث دوم: قانون زردشت (آیین زردشت)	۱۱
مبحث سوم: آیین بودا	۱۳
مبحث چهارم: کتاب مقدس (دین مسیح و دین یهود)	۱۳
مبحث پنجم: قرآن (دین اسلام)	۱۶
بخش دوم: تعاریف، اصطلاحات و مصادیق	۱۸
مبحث اول: تعاریف، اصطلاحات و مصادیق اهانت	۱۸
گفتار اول: اهانت در لغت	۱۸
گفتار دوم: اهانت در اصطلاح	۱۹
گفتار سوم: مقصود از عبارات « توهین، اهانت و هتک حرمت » از لحاظ قانونی	۲۳
گفتار چهارم: مصادیق اهانت	۲۴
مبحث دوم: تعاریف و اصطلاحات سبّ و شتم	۲۵
گفتار اول: سبّ در لغت	۲۵
گفتار دوم: سبّ در اصطلاح	۲۵

۲۶	گفتار سوّم: شتم در لغت و اصطلاح.....
۲۷	مبحث سوّم: تعریف، اصطلاحات و مصادیق مقدسات اسلام.....
۲۷	گفتار اوّل: مقدسات در لغت.....
۲۷	گفتار دوم: مقدسات در اصطلاح.....
۲۸	گفتار سوّم: معیار قداست در اسلام.....
۲۸	گفتار چهارم: مصادیق مقدسات در اسلام.....
۲۹	(۱) خداوند متعال.....
۲۹	(۲) قرآن کریم.....
۲۹	(۳) معصومین (ع).....
۳۱	(۴) بندگان صالح خدا.....
۳۲	(۵) اماکن مقدس.....
۳۳	(۶) ایام مقدس.....
۳۳	بخش سوم: فلسفه جرم انگاری.....
۳۸	فصل دوم: اقسام، ارکان و مبانی جرم اهانت به مقدسات اسلامی.....
۴۰	بخش اول: اقسام توهین.....
۴۳	بخش دوم: ارکان (عناصر) تشکیل دهنده جرم اهانت.....
۴۴	گفتار اول: عنصر مادی جرم.....
۴۶	(۱) فعل یا ترک فعل مادی.....
۴۶	(۲) اهانت به هر یک از مقدسات اسلام.....
۴۷	الف) مقدسات اسلام.....
۴۷	ب) انبیاء عظام (ع).....
۴۷	ج) ائمه طاهرین (ع).....
۴۸	د) حضرت صدیقه (س).....
۴۹	گفتار دوم: عنصر روانی جرم.....
۴۹	۱ - عالم بودن به مقدسات اسلام.....
۵۰	۲ - قصد توهین کردن.....

- گفتار سوم: عنصر قانونی ۵۱
- ۱ - نص قانونی ۵۲
- الف (متمم قانون اساسی مشروطیت مصوب ۱۲۷۶ با اصلاحات بعدی تا ۱۳۴۶ ۵۲
- ب) قانون نظارت مطبوعات مصوب ۱۳۰۱ ۵۲
- پ (قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ ۵۳
- ت) ماده واحده مصوب ۱۳۲۷/۱۲/۱۲ قانون اصلاح قانون مطبوعات ۵۳
- ث (قانون مطبوعات مصوب ۱۳۳۴ ۵۳
- د) لایحه قانون مطبوعات مصوب ۱۳۵۸ ۵۴
- ذ (قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ و بازنگری ۱۳۶۸ ۵۴
- ر) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ ۵۵
- ز) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ ۵۶
- ج) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ ۵۶
- ۲- تبیین جرم اهانت به مقدسات در قوانین موضوعه ۵۸
- الف) قانون مطبوعات ۵۸
- ب) قانون مجازات مصوب ۱۳۷۵ (قانون تعزیرات) ۵۹
- پ (قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ۶۳
- بخش سوم: مبانی اهانت به مقدسات ۷۵
- مبحث اول: اهانت به پیامبر(ص) ۷۶
- گفتار اول: کتاب ۷۶
- ۱- حجیت کتاب ۷۶
- ۲- بیان آیات ۷۶
- الف (آیاتی مربوط به استهزاء خدا و پیامبر ۷۷
- ب (آیاتی مربوط به اذیت نسبت به خدا و پیامبر(ص) ۷۸
- پ (آیه ی مربوط به منع دشنام به آنان که غیر خدا را می پرستند ۷۹
- ت (آیاتی مربوط به نهی از منکر ۸۰
- ث (آیاتی مربوط به ضرورت احترام نسبت به پیامبر(ص) ۸۰

- گفتار دوم: سنت ۸۱
- ۱- حجیت سنت ۸۲
- ۲- بیان سنت ۸۲
- الف) دیدگاه فقهای شیعه ۸۲
- ب) دیدگاه فقهای اهل سنت ۹۰
- پ) دیدگاه قانون ۹۳
- گفتار سوم: عقل ۹۴
- ۱- حجیت عقل ۹۵
- ۲- بیان دلیل عقلی ۹۷
- گفتار چهارم: اجماع ۹۸
- ۱- حجیت اجماع ۱۰۰
- ۲- بیان اجماع ۱۰۱
- الف) اجماع فقهای امامیه ۱۰۱
- ب) اجماع فقهای اهل سنت ۱۰۲
- گفتار پنجم: فتوای فقها ۱۰۴
- ۱- فتوای فقهای امامیه ۱۰۴
- الف) شیخ صدوق ۱۰۴
- ب) ابوالصلاح حلبی ۱۰۴
- پ) شیخ طوسی ۱۰۵
- ت) قاضی ابن براج ۱۰۵
- ث) ابن زهره ۱۰۶
- ج) ابن ادریس ۱۰۶
- چ) محقق حلی ۱۰۷
- خ) شیخ ابی زکریا ۱۰۷
- ح) علامه حلی ۱۰۷
- د) شهید اول ۱۰۸

- ۱۰۸..... (ذ) شهید ثانی.....
- ۱۰۹..... (ر) محقق نجفی.....
- ۱۱۰..... (ز) آیت الله خوئی.....
- ۱۱۰..... (س) امام خمینی.....
- ۱۱۱..... (ش) آیت الله خامنه ای.....
- ۱۱۱..... ۲ - فتاوی فقهای اهل سنت.....
- ۱۱۱..... (الف) مذهب حنفیه.....
- ۱۱۳..... (ب) مذهب شافعیه.....
- ۱۱۳..... (پ) مذهب مالکیه.....
- ۱۱۵..... (ث) مذهب حنبلیه.....
- ۱۱۶..... مبحث دوم: اهانت به سایر انبیاء.....
- ۱۱۶..... گفتار اول: دیدگاه فقهای شیعه.....
- ۱۱۹..... گفتار دوم: دیدگاه فقهای اهل سنت.....
- ۱۲۱..... گفتار سوم: دیدگاه قانون.....
- ۱۲۲..... مبحث سوم: اهانت به ائمه معصومین (ع).....
- ۱۲۳..... گفتار اول: دیدگاه فقهای شیعه.....
- ۱۳۲..... گفتار دوم: دیدگاه فقهای اهل سنت.....
- ۱۳۳..... گفتار سوم: دیدگاه قانون.....
- ۱۳۴..... مبحث چهارم: اهانت به حضرت فاطمه (س); مادر و دختران و همسران پیامبر (ص).....
- ۱۳۴..... گفتار اول: دیدگاه فقهای شیعه.....
- ۱۳۷..... گفتار دوم: دیدگاه فقهای اهل سنت.....
- ۱۳۸..... گفتار سوم: دیدگاه قانون.....
- ۱۳۹..... مبحث پنجم: اهانت به اصحاب و یاران پیامبر.....
- ۱۳۹..... گفتار اول: دیدگاه فقهای شیعه.....
- ۱۴۰..... گفتار دوم: دیدگاه فقهای اهل سنت.....
- ۱۴۳..... گفتار سوم: دیدگاه قانون.....

۱۴۳	مبحث ششم: اهانت به سایر مقدسات.....
۱۴۷	فصل سوم: شرایط ، روش های اثبات و مجازات اهانت کننده به مقدسات.....
۱۴۸	بخش اول: شرایط اهانت کننده.....
۱۵۷	بخش دوم: روش های اثبات.....
۱۵۸	مبحث اول: شنیدن خود انسان که آن علم حقیقی است.....
۱۵۸	مبحث دوم: اقرار.....
۱۶۰	مبحث سوم: شهادت.....
۱۶۰	مبحث چهارم: علم قاضی.....
۱۶۲	بخش سوم: مجازات اهانت کننده.....
۱۶۲	مبحث اول: دیدگاه فقهای شیعه.....
۱۷۰	مبحث دوم: دیدگاه فقهای اهل سنت.....
۱۷۳	مبحث سوم: دیدگاه قانون.....
۱۸۳	نتیجه گیری.....
۱۸۸	پیشنهادها.....
۱۸۸	منابع.....
۲۰۰	چکیده انگلیسی.....

مقدمه

با مطالعه در آثار تاریخی و تمدن های اولیه بشری، از نقاشی درون غارها، کتیبه ها و سنگ نبشته ها گرفته، تا آثار معماری به جای مانده از اعصار گذشته، می توان روح عبودیت و پرستش را در وجود آدمی جستجو کرد؛ این بدان دلیل است که انسان به صورت فطری میل دارد، معبودش را مورد تقدیس قرار دهد. انبیاء عظام (ع) هم نیامده اند تا به آدمی، مسأله پرستش را بیاموزند، بلکه برانگیخته شده اند تا خدای یکتا را به او معرفی کنند و به این وسیله او را از گرفتاری بت پرستی یا خود پرستی نجات دهند. پس وقتی صحبت از مقدسات به میان می آید، این به دین خاصی مربوط نمی شود؛ پدیده ای است که با انسانیت انسان و فطرت او در ارتباط است و سابقه اش به قدمت حیات آدمی بازگشت دارد. از ابتدا با او همزاد بوده و تا انتها با او دمساز است. روی همین اصل است که اهانت به مقدسات ممنوع و مورد شتمات قرار می گیرد.

۱) تعریف مسأله

احترام گذاردن به افراد یکی از اصول مسلم تربیت و رشد فرهنگی و لازمه ی ایجاد روحیه ی نوع دوستی و تحکیم مبانی اخلاقی و استقرار روابط عاطفی و صمیمانه هراسان است و لذا بدون تردید عدم رعایت این خصلت پسندیده موجب بروز اختلافات، دشمنی ها، زدو خوردها، و احتمالاً جنگ و خون ریزی بین افراد یک جامعه یا افراد جوامع مختلف می شود.

منظور از احترام، حرمت داشتن، بزرگ داشتن، بزرگ داشت، پاس. (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۲،

۱۰۷۱)

منظور احترام گذاردن، محترم داشتن آن چیزی که نزد دیگران عزیز است، و آن افراد به آن تعلق خاطر دارند.

این چیز ممکن حیثیت و موقعیت اجتماعی، اموال، سلامت جسمانی و جانی افراد و از همه مهم تر اعتقادات و مقدسات مذهبی آنهاست؛ بطوری که اغلب، برای حفظ آن از جان و مال خود هم دریغ نمی نمایند.

حمایت از این مقدسات دارای سابقه تاریخی فراوانی است بطوری که می توان گفت کلیه ادیان الهی و قوانین موضوعه بشری هرگونه تعرض به حیثیت و شرافت اشخاص و مقدسات را

تحت عناوین مجرمانه ای مانند افتراء، قذف، فحاشی، توهین و اهانت به مقدسات قابل تعقیب کیفری و مستوجب عقوبت اخروی و دینوی دانسته اند.

بنابراین ستون خیمه دین، مقدسات است. انسان خداوند را قدوس میداند؛ او که سرچشمه همه مقدسات است. اینکه پیامبر(ص)، قرآن، انبیاء(ع) و ائمه اطهار(ع) برای مؤمنین و مسلمانان پیروان ادیان آسمانی مقدسند، از این روست که به سرچشمه قدس که خداوند قدوس است مرتبطند؛ تقدیس، مثل جریان از خون و نور است که به همه احکام و باورهای دینی حیات و روشنایی می بخشد(مهاجرانی، ۱۳۷۴، ۱۴۴).

«امروزه مبنای اصلی حمایت از آزادی های تن و روان و سایر حقوق و آزادی های افراد، اعلامیه جهانی حقوق بشر است، این اعلامیه که در سال ۱۹۴۸ به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسیده است. در ۳۰ ماده این اعلامیه حقوق و آزادی های اساسی را که همه مردم می بایستی بدون هیچ گونه تبعیض از آن برخوردار باشند تدوین کرده است.»(ولیدی، ۱۳۷۳، ۲۱۷)

به همین خاطر، در اکثر قوانین اساسی کشورها و نظام های حقوقی، احترام به آزادی و مقدسات واجد اهمیت بوده و تعرض به آن طبق قانون جرم تلقی می شود.

در نظام حقوقی اسلام، درقرآن مجید، توهین و دشنام به عنوان گناه کبیره به شمار می رود و علاوه بر دارا بودن کیفر دینوی، مورد لعن خداوند نیز قرار گرفته است:

﴿لَا يَجِبُ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلِمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا﴾ (نساء، آیه ۱۴۸)

خداوند دوست نمی دارد که با گفتار زشت و به عیب خلق، صدایش را بلند کند مگر آنکه ظلمی به رسیده باشد که خداوند دانا و شنواست.

حضرت امام خمینی در این باره می فرماید: «اهانت به مقدسات مسلمانان، از صدر اسلام تاکنون و از امروز تا همیشه تاریخ است، و نتیجه نفوذ بیگانگان در فرهنگ مکتب اسلام است، که اگر غفلت کنیم، این اول ماجراست و استعمار از این مارهای خطرناک و قلم بدستان اجیر شده در آستین دارد» (موسوی خمینی، ۱۳۶۹، ج ۲۱، ۹۹)

در قانون اساسی ایران اصل ۲۲ چنین مقرر می دارد که: «حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند.» و در اصل ۲۴ آمده

است: « نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند مگر آنکه مخل مبانی اسلام و حقوق عمومی باشد تفصیل آن را قانون معین می کند» در متمم قانون اساسی دوران مشروطیت نیز اصول نهم و بیستم آن قانون به ممنوعیت هتک حرمت و شرف اشخاص و حدود آزادی مطبوعات اشاره کرده است.

در قوانین موضوعه ایران تا قبل از تصویب قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) در سال ۱۳۷۵ مقررات روشنی در خصوص توهین به مقدسات مذهبی وجود نداشت حال آنکه این موضوع با توجه به اسلامی بودن نظام جمهوری اسلامی ایران از اهمیت و ارزش خاصی برخوردار است به استثناء موردی که توهین به وسیله نشریات و مطبوعات انجام می شد که مطابق قوانین مطبوعاتی مجازات می شد. در سایر موارد این خلاء قانونی محسوس بود که با تصویب قانون تعزیرات جدید در سال ۱۳۷۵، این مشکل تا حد زیادی حل گردید هر چند قانون مذکور دارای نارسایی های فراوانی است از جمله اینکه قانونگذار به طور دقیق، مفهوم مقدسات مذهبی آن را بیان نکرده است و یا در خصوص مراجع تقلید سکوت نموده و نیز بین قانون مطبوعات و قانون تعزیرات در این خصوص ناهماهنگی وجود دارد.

۲) سابقه و پیشینه تحقیق

در این موضوع با توجه به اهمیت آن در جامعه و توجه ویژه حقوقدانان و کارشناسان فقهی و حقوقی، متأسفانه آنگونه که باید به این موضوع پرداخته نشده است و تعداد کمی مقاله و پایانامه علمی و پژوهشی، به این موضوع پرداخته شده که بیشتر جنبه ی تطبیقی دارد؛ از جمله مقاله " اهانت به مقدسات در نظام حقوقی « اسلام » و « کامن لا » (هاشمی، ۱۳۸۰) و برخی پایان نامه ها که به صورتی کلی به این موضوع در تمام ادیان الهی پرداخته اند از جمله پایان نامه های " جرم اهانت به مقدسات مذهبی (موسوی کسمائی، ۱۳۷۷) و " اهانت به مقدسات مذهبی در قانون مجازات اسلامی" (دبیری، ۱۳۷۸) و یا یکی از مصادیق جرم اهانت به مقدسات اسلام را بررسی نموده است از جمله پایان نامه " اهانت به مقدسات اسلام با نگرش به کتاب آیات شیطانی" (غلامی، ۱۳۷۶)، اشاره کرد. و همچنین در بررسی کتب صاحب نظران و اساتید حقوق جزا نشان می دهد، موضوع جرم اهانت به مقدسات صرفاً در حیطه ی کتاب های جرای اختصاصی ۳ با عنوان جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی به صورت کلی و یا در قالب شرح مختصر به اشاره شده است، از جمله این کتب می توان از کتاب جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی (میر محمد صادقی، ۱۳۸۱) نام برد.

در این پایان نامه سعی شده است، در مورد جرم اهانت به مقدسات از لحاظ فقهی - حقوقی بطور کامل بررسی شود و همچنین نظرات فقهای اهل سنت و فقهای شیعه مقایسه و برای روشن شدن موضوع جرم اهانت به مقدسات به نقاط ضعف و خلاء های آن، در حقوق موضوعه ایران اشاره نموده می شود و برای تکمیل بحث، قانون ۱۳۹۲ را مورد بررسی قرار می دهیم.

۳) ضرورت انجام تحقیق

در سال های اخیر، از سوی برخی کشورهای غربی شاهد هجمه های بعضی از مطبوعات و فیلم سازان آن کشورها در جهت حمله به مقدسات اسلام و پیامبر آن، حضرت محمد (ص) با هدف نابود کردن یا تحقیر کردن اسلام و مسلمین از طریق کوچک شمردن مبانی و ضروریات دین، دشنام دادن به مقدسات، تمسخر دینداری و احکام الهی، آتش زدن قرآن و فعالیت های اسلام زدایی و اسلام ستیزی بوده ایم.

دولت مردان این کشورها به بهانه دموکراسی و آزادی بیان، هیچ گونه عکس العملی نسبت به این موضوع نشان نداده؛ و حتی با رفتارشان باعث جری شدن اینگونه مطبوعات و فیلم سازان هتاک شده اند.

در مقابل عکس العمل چندان جدی از سوی مسلمانان دیده نمی شود؛ صرف اعلام انزجار به همراه چند بیانیه برای محکم کردن آنها و برپایی چند راهپیمایی آرام و آتش زدن پرچم کشور هتاک، تأثیر چندانانی ندارد و اگر همان زمانی که امام خمینی (ره) فتوای مرگ سلمان رشدی، را صادر فرمودند، حکم اجرا می گردد، دیگر کسی جرأت هتک حرمت به ساحت مقدس پیامبر(ص) را نداشت.

در این میان، هجمه های دین ستیزان و دشمنان اسلام به مقدسات اسلامی از یک سو و عدم برخورد و مقابله جدی با متجاوزان به حریم مقدس دین اسلام از سوی دیگر که بخشی از آن به خلاء قانونی و جامع نبودن قوانین جزای کشورمان باز میگردد و موجب گردید که با تحقیق و پژوهش و بررسی جرم اهانت به مقدسات اسلام، شاید بتوان بخشی از این خلاء ها را پر کند و امید است زمینه ای برای توجه بیشتر قانون گذاران به این موضوع باشد.

۴) بیان سؤال‌های تحقیق

۱. آیا با توجه به قوانین موضوعه ایران، خلاء قانونی در مورد جرم اهانت به مقدسات وجود دارد؟
۲. آیا نظرات فقهای اهل سنت با نظرات فقهای شیعه در رابطه با جرم اهانت به مقدسات اسلام تفاوت دارد؟
۳. آیا اهانت به رهبران و مراجع تقلید از دیدگاه اهل سنت و شیعه، اهانت به مقدسات محسوب می‌شود؟

۵) فرضیه‌ها

۱. بله، خلاء قانونی در مورد جرم اهانت به مقدسات اسلام وجود دارد.
۲. تفاوت‌های اندکی میان فقهای اهل سنت با فقهای شیعه در مورد جرم اهانت به مقدسات وجود دارد.
۳. بله، اهانت به رهبران و مراجع تقلید از دیدگاه اهل سنت و شیعه، اهانت به مقدسات محسوب می‌شود.

۶) هدف‌ها و کاربردهای مورد انتظار از انجام تحقیق

جرم اهانت به مقدسات از جمله جرایم علیه شخصیت معنوی افراد و از مصادیق جرایم بر ضد حیثیت اشخاص محسوب می‌شود. چرا که در جوامعی که باورهای دینی در آنها به صورت عمیق در لایه‌های شخصیت افراد آن جامعه عجین شده بگونه‌ای که تعدی به آن باعث جریحه دار شدن احساسات عمومی آن جامعه می‌شود. به همین خاطر موارد ذیل را به عنوان مهم‌ترین اهداف تحقیق می‌توان برشمرد:

- تبیین ماهیت فقهی و حقوقی جرم اهانت به مقدسات اسلام.
- بررسی خلاءهای قانونی و عدم توجه کافی قانون‌گذار به مقدسات اسلامی در قوانین موضوعه و اشاره به این خلاءها در قوانین.
- لزوم وضع قوانین تکمیلی و اشاره نمودن به خطوط قرمز مقدسات جامعه.
- بررسی نظرات فقهای اهل سنت با نظرات فقهای شیعه در مورد جرم اهانت به مقدسات اسلام.

۷) روش پژوهش

این تحقیق به شیوه توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه ای اعم از کتب، پایان نامه ها، مقالات چاپی و اینترنتی انجام یافته است. به این نحو که ابتدا با مراجعه به تالیفات مربوط، موضوع مورد بحث شناسایی و تبیین شده است و سپس سعی گردیده تمامی موارد ممکن با توجه به مقصد بحث جمع بندی و ارائه گردد. در حوزه فقه با توجه به اینکه بخش عظیمی از تحقیق را در بر می گیرد، سعی گردیده در اکثر موارد به مستندات اصلی آنان به زبان عربی رجوع نموده و هم به زبان عربی و هم ترجمه فارسی در متن آورده شود. ابزار گرد آوری اطلاعات شامل فیش برداری از مطالعات، تحقیقات، پایان نامه ها، کتابهای مربوطه، سایتهای اطلاعاتی معتبر حقوقی و فقهی و استفاده از نرم افزارهای فقهی موجود است. روش تجزیه و تحلیل داده ها به طریق ذیل می باشد:

- ۱- مطالعه ی کتب تحریری و تالیفی - فیش برداری از اطلاعات - تدوین و گردآوری مطالب.
- ۲- بررسی مفاهیم و تحلیل اطلاعات و ایجاد انسجام و هماهنگی بین مطالب.
- ۳- نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

۸) ساماندهی تحقیق

بر اساس چارچوب فهرست بندی مورد پذیرش دانشگاه، پایان نامه متشکل از سه فصل می باشد که فصل اول آن تحت عنوان کلیات تحقیق شامل: تاریخچه، تعاریف، اصطلاحات و فلسفه اهانت به مقدسات می باشد. در این فصل با بیان تاریخچه اهانت به مقدسات به نوعی مخاطب را با موضوعی که قصد بیان آنرا داریم، آشنا ساخته و در قسمت تعاریف و اصطلاحات به شرح و تبیین مفاهیم کلیدی تحقیق از جمله اهانت، سب، شتم و مقدسات پرداخته ایم. فصل دوم، در واقع نقطه ای عطف پایان نامه و از اهداف مهم پایان نامه بشمار می رود. این فصل به مبانی جرم اهانت به مقدسات اسلامی اشاره کرده است و طی سه بخش مختلف به بررسی ابعاد جرم اهانت به مقدسات پرداخته ایم. بخش اول اقسام توهین، بخش دوم ارکان (عناصر) تشکیل دهنده جرم اهانت، بخش سوم مبانی فقهی اهانت به مقدسات و در انتهای هر مبحث به قانون نیز اشاره شده است. در فصل سوم، به شرایط، اثبات و مجازات جرم اهانت به مقدسات در مبانی فقهی و در انتهای هر مبحث به قانون نیز اشاره شده است. و در نهایت به نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات پرداخته ایم.

فصل اول: کلیات

در این فصل، ابتدا تاریخچه ای حمایت کیفری از مقدسات در ادیان مختلف و سپس بحث تعاریف و اصطلاحات که از مباحث مهم هر تحقیقی است، می پردازیم؛ بگونه ای که هر چه تعاریف و اصطلاحات دقیق تر باشد در تطبیق آنها بر موضوعات، احتمال اشتباه کمتر خواهد بود. و از آن جایی که موضوع مورد بحث نیز، یکی از جرایم است، تبیین قلمرو آن ضرورت دارد، به ویژه که مجازات آن در بعضی موارد، قتل است. در آخر به فلسفه اهانت به مقدسات اشاره می کنیم.

بخش اول: تاریخچه حمایت کیفری از مقدسات

مطالعات جامعه شناسان غربی در میان قبایل بدوی در نقاط مختلف جهان نشان دهنده وجود عقاید، مراسم و عبادات مشابه دینی در این گونه از جوامع می باشد و از آنجا که همه این جوامع در مرحله بسیار ابتدایی قرار دارند، این نتیجه بدست می آید که اصولاً بشریت در آغاز تاریخ اش نیز دارای دین بوده است و این ادیان ابتدایی به مرور به شکل ادیان پیشرفته تحول پیدا کرده اند. (شریعتی، ۱۳۶۸، ۵۹)

از طرفی حس پرستش، ریشه در فطرت آدمی دارد؛ و انسان از روی یک نیروی باطنی، تمایل دارد معبودش را مورد تقدیس قرار دهد، از این جهت سابقه توجه به مقدسات، گرامی داشت و حمایت از آن، به قدمت تاریخ بشر برمیگردد. گذشته از این، کلیه ادیان و مذاهب الهی و الحادی، با هر اختلافی که داشته باشند، در توجه به اشیاء و امور مقدس مشترک هستند که عبارتند

از: شیء مقدس، اعتقاد به مانا، سحر، تابو، جان پرستی، قربانی، پرستش اموات، اساطیر، توت‌م پرستی. (امینی پاکدامن، ۱۳۵۷، ۴-۶)

لذا باید گفت اعتقاد به دین و مقدسات دینی و احترام به امور مقدس همزاد جوامع بشری بوده و یکی از عواملی است که در تکامل تمدن‌های بشر مؤثر بوده، بگونه‌ای که جزء لاینفک آن بشمار می‌رود

البته مقدسات دینی در جوامع ابتدایی گاه در قالب پرستش روح و یا سایر قوای طبیعی (فیتیشیزم) و گاه در تقدیس اشیاء و یا حیوانات (ترتمیسم) نمود پیدا می‌کرده است. برای مثال در بعضی از قبایل ابتدایی حیوان یا پرندۀ خاصی مورد پرستش قرار می‌گرفت و قبیله خوردن گوشت آن حیوان (توت‌م) را حرام می‌دانست و تخلف از این دستور موجب عقوبت بوده است؛ بنابراین از همان آغاز تشکیل جوامع ابتدایی و اعتقاد به باورهای دینی در همه ادیان شکستن حرمت مقدسات جایز نبوده، همواره شدیدترین مجازات‌ها در انتظار مرتکبین این گونه اعمال بوده است.

همچنین در بیانیه «کوروش» که در روی استوانه‌ای از گل بخته به طول ۴۵ سانتیمتر، به خط و زبان بابلی نوشته شده، می‌خوانیم: «منم کوروش، شاه جهان، ... اوضاع داخلی بابل و امکان مقدسه آن، دل مرا تکان داد و اهالی بابل، با اجرای مقاصد خود کامیاب شده، از دست مردمان بی‌دین رستند» (کیخسروی مقدم، ۱۳۷۵، ۱۷۶-۱۷۷)

اصطلاح «توهین به مقدسات» در قوانین باستانی رم آمده است؛ «متسکو» می‌نویسد: «یک قانونی در رم بود که بر طبق آن، کسانی که در احکام پادشاه چون و چرا می‌کردند، و یا از لیاقت اشخاصی که او برای مشاغل انتخاب می‌کرد، اظهار تردید می‌نمودند، به عنوان توهین به مقدسات تنبیه می‌شدند.» (متسکیو، ۱۳۶۰، ۳۴۵)

در نامه تاریخی «تسیر» به پادشاه طبرستان چهار دسته جرایم معرفی شده که یکی از آنها «جرم علیه مذهب» است، مثل توهین به اشیاء یا امامکن مقدسه. (نوربها، ۱۳۸۴، ۸۸)

با مطالعه دیدگاه‌های فلاسفه بزرگ یونان به اهمیت جرم اهانت به مقدسات از نظر آنها پی می‌بریم؛ برای مثال افلاطون فیلسوف بزرگ یونانی مصادیق جرم «اهانت» را توجه به اهمیت آنها به ترتیب زیر احصاء می‌نماید که این ترتیب خود مبین ادعای مذکور می‌باشد:

۱. دشنام دادن به مقدسات و پرستش گاههای عمومی

۲. اهانت به پرستش گاههای خصوصی و قبور

۳. اهانت به پدر و مادر

۴. برداشتن اموال متعلق به مقامات دولتی و یا اشخاص واجب الاحترام یا ربودن آنها

۵. تجاوز به حقوق اجتماعی افراد. (پرادل، ۱۳۹۰، ۱۲۰)

دین مقدس اسلام نیز به عنوان آخرین دین الهی اهمیت خاصی را برای احترام به مقدسات دینی قائل است و هر گونه تعدی و توهین به مقدسات را مستوجب سخت ترین عقوبتها دانسته است.

فقههای اسلامی به دسته بندی جرایم علیه دین تصریح کرده « دین، نفس، عقل، نسل، مال » را مصالح خمسه شمرده اند. امام محمد غزالی در این مورد گفته است: « هر قانونی از قوانین که بخواهد جامعه را به سوی صلاح و رستگاری رهبر می کند، محال است که تجاوز و ستم به این امور پنج گانه را جرم نداند » (فیض، ۱۳۶۹، ۷۴-۷۵)

با ذکر این مقدمه و ترسیم شمای کلی از تاریخچه جرم اهانت به مقدسات، به بررسی سابقه تاریخی جرم اهانت به مقدسات خواهیم پرداخت.

مبحث اول: قانون حمورابی (سنگ نبشته حمورابی)

در طول تاریخ، پنج سلسله ی پادشاهی، بر بابل فرمانروایی کردند که حمورابی یا به قول فرهنگ بریتانیکا، عموری، به معنی عمومی بزرگ است.

حمورابی ششمین و بزرگترین پادشاه و سلسله اول دولت بابل است که سلطنت او حدوداً بیست قرن قبل از میلاد مسیح بوده است. مجمع القوانین حمورابی پس از ویرانی سومر از روی قوانین قدیم سومریها و عادات و رسوم آنها نوشته شد گرچه قوانین او بر طبق نوشته مورخین از قوانین قدیمی تر یعنی سومری ها و مجموعه قوانین اشنونا اقتباس شده ولی اهمیت حمورابی در آن است که توانسته قوانین مزبور را تحت نظم و قاعده صحیح در آورد. (پیرنیا، ۱۳۴۴، ۱۲۰)

قانون مذکور به دستور حمورابی تدوین یافته و به نام او ثبت شده است. این مجموعه بر روی سنگ سیاه دیوریتی به بلندی دو متر و سی سانتیمتر و به عرض یک متر و بیست سانتیمتر حک شده است و مرکب از سه هزار و ششصد سطر، یک مقدمه، دویست و هشتاد و دو ماده و یک پایان نامه است که متأسفانه چهل ماده آن به دست نابخردی محو شده است. این سنگ در